

УДК 316.77

DOI <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2021.90.5>

Б. В. СЛЮЩИНСЬКИЙ

доктор соціологічних наук, професор,
професор кафедри соціології та соціальної роботи,
Маріупольський державний університет

О. Ф. СТАДНІК

доктор соціологічних наук, доцент,
професор кафедри гуманітарних дисциплін,
Інститут практичної культурології та арт-менеджменту
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

С. С. ЩЕРБИНА

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології та соціальної роботи,
Національний університет «Запорізька політехніка»

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Спілкування – явище універсальне. Тому його вивчають представники різних наук. Це пов'язано з тим, що спілкування є необхідною і загальною умовою життя людини і однією з фундаментальних основ суспільства. Якщо суспільство – це не лише сукупність індивідів, а й ті зв'язки та відносини, в яких ці особи перебувають щодо один одного, тоді стає очевидним, що без спілкування воно не може існувати.

Філософи, соціологи, політологи, культурологи, психологи, педагоги, мовознавці та журналісти тією чи іншою мірою завжди зверталися до проблем людського спілкування. Але всі, хто намагався дослідити проблеми спілкування, стикалися з певними труднощами, які підкреслювали складність комунікаційних процесів як соціального явища. Проблеми спілкування та інформації почали досить інтенсивно вивчатися у другій половині ХХ століття. Їх дослідження проводили такі відомі вчені, як Н. Вінер, К. Шеннон, В. Ешбі, А. Берг, А. Колмогоров та ін. Нині такі відомі українські соціологи, як А. Ручка, М. Туленков, М. Лукашевич та інші, вивчають міжкультурну комунікацію.

Що стосується міжкультурної комунікації, її стали вивчати у зв'язку з активізацією міжнародних відносин. Дослідники міжкультурної комунікації, наприклад, у Німеччині, вивчають її з кінця 1980-х років, оскільки, як зазначає К. Рот, професор Мюнхенського університету, «слід зазначити, що етнологія (і не лише в Німеччині) ще не займалася безпосередньо проблемою міжкультурної комунікації та культурних контактів на підприємствах». З тих пір у Німеччині розпочалися дослідження проблем акультурації,

міграції іноземних робітників та взаємовідносин між іноземними та німецькими робітниками.

Це дуже важливе проблемне поле для України, оскільки протягом її історії на її території постійно відбувається міжкультурне (багатонаціональне) спілкування. Почалося це не з дипломатичних відносин, а з повсякденних форм людської взаємодії (торгівля, культурні розваги, обмін товарами), тобто зі спроби зрозуміти та обмінятися інформацією. Це стало генезисом міжкультурної комунікації, процесом культурної взаємодії.

Міжкультурна комунікація нині – це передача культурних цінностей шляхом прямого та непрямого спілкування людей, через механізми «об'єктивації», а «об'єктивація» – від людини до людини, від покоління до покоління та між представниками різних культур – це явище сучасного культури.

Досліджуючи сучасний стан суспільства, його культуру, можна сказати, що міжкультурна комунікація в сучасній Україні знаходиться на новому етапі розвитку. Сучасна сфера міжкультурної комунікації поширюється не лише на соціальний, а й на природний світ. Це пов'язано насамперед із появою нових технологій, що спричинили технологічні зміни у зв'язках із громадськістю, а також новим, вищим рівнем освіти.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, багатонаціональність, етнос, культура, етнокультура.

Постановка проблеми. Комунікація – явище універсальне. Тому її досліджують представники різноманітних наук. Це викликано тим, що комунікація є необхідною і загальною умовою життєдіяльності людини і однією з фундаментальних основ існування суспільства. Якщо *суспільство* – це не тільки сукупність індивідів, але і ті зв'язки та взаємовідносини, в яких знаходяться ці індивіди щодо один одного, то стає очевидним, що без комунікації воно існувати не може [1, с. 622].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософи, соціологи, політологи, культурологи, психологи, педагоги, лінгвісти і журналісти тією чи іншою мірою завжди звертались до проблем людського спілкування [2]. Але всі, хто намагались дослідити проблеми комунікації, стикалися з певними труднощами, що підкреслювало складність процесів комунікації як соціального явища. Проблеми комунікації та інформації досить інтенсивно почали вивчатися у другій половині ХХ ст. Їх дослідженням займалися такі відомі вчені, як Н. Винер, К. Шеннон, У. Ешбі, А. Берг, А. Колмогоров та ін.

Мета статті – проаналізувати міжкультурну комунікацію культури суспільства сучасної України.

Виклад основного матеріалу. Що стосується *міжкультурної комунікації*, то її почали вивчати у зв'язку з інтенсифікацією міжнародних відносин. Дослідники міжкультурної комунікації, наприклад, у Німеччині, почали займатися її вивченням із кінця 1980-х рр., оскільки, як зазначає професор Мюнхенського університету К. Рот, «слід констатувати, що етнографія (і не тільки в Німеччині) до сих пір не займалась безпосередньо проблемою міжкультурної комунікації і контактами культур на підприємствах» [3, с. 12]. Відтоді в Німеччині

почали проводитися дослідження, пов'язані з проблемами акультурації, міграції іноземних робітників, взаємовідносин між іноземними і німецькими робітниками.

Для України це дуже важливе проблемне поле, бо упродовж всієї історії на її території постійно відбувалося міжкультурне (багатонаціональне) спілкування. Воно починалося не з дипломатичних взаємин, а саме з повсякденних форм людської взаємодії (торгівлі, культурних розваг, обміну товарами), тобто з намагання порозумітися і обмінятися інформацією [4, с. 223–232]. Це й стало генезою міжкультурної комунікації, процесу взаємовпливу культури.

Міжкультурна комунікація – поняття багатопланове, охоплює дві головні складові частини – «комунікацію» і «культуру». Воно стало популярним тоді, коли почали здійснювати в науці порівняльні дослідження різних культур та їх складників. Адже поняття «культура» розвивалося історично. Спочатку воно означало процеси освоєння людиною природи, виховання і навчання, але вже з другої половини XVIII ст. починає розглядатися як особливий аспект життя суспільства, який пов'язаний зі способом існування людської діяльності і такий, що характеризує відмінність людського життя від інших живих істот. З кінця XIX – першої половини XX ст. культуру почали розглядати як інформаційний аспект життя суспільства, як соціально значущу інформацію, що регулює діяльність, поведінку і спілкування людей. Нині цей термін має понад кількох сотень визначень. Але існує і спрощена версія концепції, яка утворює схему дефініції культури, що використовується нині в американській літературі у сфері наук про комунікацію. «Культура – це утворення, яке складається з об'єктивних людських утворень (знаряддя, виробу), а також утворень суб'єктивних (права, ідеологія), які у минулому збільшувалися і виправдано засвоювалися – задовольняли інтереси осіб в екологічній ніші – і які у результаті цього стали цінністю для всіх тих, хто міг взаємно спілкуватися, завдяки спільності мови і простору життя» [5, с. 12]. У такому підході викликають сумніви спирання на формулу культури як способу виживання і розвитку, зарахування її лише до категорії «ніша екологічна». Поза явними теоретичними недоліками запроєнтованої дефініції можна помітити певну тенденційність: легкість, з якою виводиться з неї концепція «суспільної загальної культури», що ґрунтується на спільності об'єднання у просторі життя, спільності мови і масової комунікації, поміж тим долаючи бар'єри комунікації, які виникають через культурні відмінності в їх використанні «у тому самому просторі життя». Які ж відмінності у такому трактуванні ми бачимо?

Термін «культура» має понад 500 визначень. Всі вони розкривають її сутність. Спробуємо дати таке узагальнене визначення: «Культура – це ціннісні орієнтації та норми поведінки». На нашу думку, таке узагальнене визначення розкриває суть цього складного терміна. Кожна людина наділена певною своєю культурою, яку вона

отримує від своїх батьків та інших членів родини. Але людина починає пізнавати себе з моменту освідомлення свого існування. Двох однакових людей не буває, а значить, не може бути і однакової культури. Спочатку термін «міжкультурна комунікація» зараховували лише до людей різної національності (етносу), але це не зовсім вірно, бо як ми вже зазначали вище, кожній людині притаманна своя, єдина і неповторна культура. Тому, навіть коли спілкуються двоє людей, виникає нова культура – той місток, який об'єднує під час спілкування даних людей, тобто з'являється «третя культура». Тому, говорячи про міжкультурну комунікацію, потрібно враховувати те, що будь-яке спілкування людей навіть однієї національності (етносу) стає міжкультурною комунікацією. На формування міжкультурної комунікації сучасного суспільства впливають різні чинники: економічні, політичні, соціальна нестабільність і невпевненість у завтрашньому дні. Говорять, що навіть звірі в неволі не народжують дітей. Якщо проаналізувати нинішній стан суспільства, то ми побачимо, що народжуваність в Україні суттєво зменшилась. Чим це викликано? На нашу думку, відчуттям нестабільності, втратою віри в завтрашній день, твердженням батьків про те, що вони змушені працювати дуже багато, щоби отримувати свою сім'ю і тому в них немає часу на виховання дітей. Я би ще сюди додав тотальну «гаджетоманію». Завдяки їй молодь майже не відвідує бібліотеки і дуже мало читає книг. Звичайно, на це впливає і військова ситуація на сході України. Якщо поспілкуватися із сучасною молоддю, то ми побачимо, що їх «заполонили» тільки бажання заробляти гроші і не важливо, яким чином. Нині суспільство перебуває в певному «експериментальному» середовищі. Відсутня сталість і, звичайно, тотальна корупція. Ці всі чинники дуже впливають на спільноту і суттєво її змінюють. У державному управлінні відбувається «криза ідеологій» [6, с. 95].

Як бачимо, не тільки національні відмінності створюють певні бар'єри у спілкуванні між людьми, а й те, що кожна людина представляє *власну культуру*, а крім того, ще й свою *субкультуру*: успадковану в сім'ї (традиції, звички, норми, правила тощо), отриману від найближчого кола співрозмовників, фахову (кваліфікаційна термінологія, манери поведінки), ту, яку людина сама для себе творить, намагаючись увійти до складу певного об'єднання тощо. Це свідчить про те, що кожна людина вже сама є певним соціальним «*інститутом культури*». Тому і термін «*культура*» потрібно зараховувати до найбільш значущих понять. Адже культура впливає на ментальність, сприйняття, мислення, поведінку всіх членів суспільства і визначає їх належність до цього суспільства. У такій інтерпретації *культура* постає як цілісність, яка своїми наявними особливостями завдячує релігійним, національно-державним кордонам чи набору етнічних ознак.

Що ж означає комунікація?

Комунікація теж має багато визначень, але найчастіше її трактують як механізм, за допомогою якого забезпечується існування і розвиток людських відносин, який включає в себе всі смислові символи, засіб їх передачі у просторі і збереження в часі. Отже, *комунікація* – це специфічна форма взаємодії людей з передачі інформації від людини до людини, яка здійснюється за допомогою мови та інших знакових систем.

Таким чином, перелічені вище визначення *культури* і *комунікації*, на нашу думку, є найбільш функціональними з позиції порушеної теми. *Міжкультурна комунікація* – здатність здійснювати ефективну комунікативну дію в міжкультурних контекстах. *Міжкультурна комунікація* – це взаємодія «*культур*» двох суб'єктів (акторів) або індивіда з групою (групи з групою), в результаті якої відбувається пристосування одних ціннісних орієнтацій та норм поведінки до інших, їх взаємовпливи, поглинання чи витіснення і заміна одних іншими [7, с. 62–65].

Життєдіяльність і відносини людей визначаються тією чи іншою культурою, яка регулює широкі спектри людської ментальності та поведінки і впливає на характер сприйняття, оцінки і міжособистісних відносин. Освіта, виховання, історична пам'ять, традиції, звичаї, правила, продиктовані суспільством, мова спілкування – все це виробляє систему орієнтацій, яка допомагає кожному індивіду сприймати різні життєві ситуації і адекватно реагувати на них. Вже, виходячи з цього, можна стверджувати, що в жодному суспільстві не може існувати гомогенної культури, як і не може існувати гомогенної структури суспільства. У цьому і полягає складність феномена *міжкультурної комунікації*. Тому можна стверджувати, що *міжкультурна комунікація* завжди віддзеркалює «сучасну» культуру суспільства.

Людина бачить і сприймає світ у певних культурних межах. Ці культурні межі (цінності, норми), як правило, не усвідомлюються індивідом, адже вони настільки йому властиві, що становлять частину його особистості. Усвідомлення норм поведінки і осмислення власної культури можливе лише за умов, коли відбуваються контакти з людьми, які у своїй поведінці керуються іншими культурними нормами та цінностями (наприклад, відвідування інших країн), що може викликати дискомфорт і призвести до певних міжкультурних конфліктів, досить часто до таких, які важко пояснити. Механізми поведінки і оцінок, які працювали до того часу, поки спілкування відбувалося в межах однієї культури, починають ламатися, спілкування ускладнюється. Це викликає невпевненість, втрату внутрішньої стабільності, неправильні інтерпретації поведінки індивідів, які не розуміють один одного. Така поведінка викликана тим, що людина, спілкуючись у рамках «*своїї культури*», не усвідомлює особливостей власної поведінки, зумовленої її культурним контекстом, а стикаючись з іншою культурою ці підсвідомі моделі сприйняття, емоційні реакції, мислення, поведінка і оцінка

стають дедалі більш очевидними, такими, що підлягають осмисленню, врахуванню і корекції стосовно партнера з комунікації.

Міжкультурна комунікація за своєю природою – явище спілкування окремих культурних груп (їх представників). Тому потрібно її розглядати на рівні груп (малих і великих) або на рівні індивідів як представників груп із різними культурами. Але водночас її потрібно розглядати як єдність культури і соціальності, що створюється й перетворюється у процесі людської діяльності, яка не може здійснюватися без комунікативних зв'язків [8, с. 3–12].

Комунікація в малій групі, яка складається з представників різних культур, буде зрозумілою лише за умов, що її учасники здатні адаптувати свої комунікативні дії до конкретних умов іншої групи. Члени монокультурних груп, як правило, дотримуються загальних групових норм, тоді як члени багатокультурних груп діють як представники своїх культур, що суттєво впливає на характер комунікації, робить її міжкультурною. Якщо *міжкультурна комунікація* відбувається між великими групами людей, слід виділяти етнічний і національний рівні комунікації [9, с. 422–424].

Етнічний рівень міжкультурної взаємодії спостерігається між локальними етносами, етномовними, історико-етнографічними (за спільністю духовної культури), етноконфесійними та іншими спільностями.

Національний рівень міжкультурної комунікації можливий лише за наявності національної єдності, яка виникає як на моноетнічній, так і на поліетнічній основі через спільну господарську діяльність та державно-політичне об'єднання. Це доповнюється і формуванням відповідної культури. Національна культура являє собою сукупність традицій, норм, цінностей і правил поведінки, загальних для представників однієї нації, держави. Вона охоплює субкультури різних соціальних груп, яких може не бути в етнічній культурі. Так, цілісна культура України гетерогенна, вона включає понад 100 субкультур [10, с. 183–193].

У процесі взаємодії різних культур виразно проявляються дві тенденції: *аккультурація* та *декультурація*. Взаємне засвоєння елементів культури (аккультурація) сприяє інтеграційним процесам, взаємному культурному обміну та збагаченню культур. За цих обставин посилюється національна (етнічна) самосвідомість, відбувається закріплення національної (етнічної) специфіки. Коли ж за умов тривалої комунікації з іншою культурою відбувається втрата основної, сутнісної частини рідної культури (декультурація), виникає явище невпевненості або нестабільності. Такі явища призводять до певних соціокультурних проблем міжкультурної комунікації. Їх можна посилювати або, знову ж таки, створювати відповідні умови для «вживання».

Сама по собі *міжкультурна комунікація* на етнічному рівні виявляється в посиленні контактів, двомовності, збільшенні кількості

змішаних міжетнічних шлюбів тощо. Але це ще не веде до установа-лення культурної спільності. Це більш природне співіснування людей, яке вимагає певних комунікативних дій, спрямованих на сприйняття один одного і створення для цього відповідних умов. Тут у першу чергу відіграють вагому роль двосторонні бажання індивідів, спрямовані назустріч одне одному. У таких випадках (наприклад, змішані шлюби) спостерігається перейняття культури більш активного індивіда (голови сім'ї), хоча при цьому зберігається «своя» культура, яка, однак, у своєму розвитку гальмується [11, с. 47–48]. Це чимось нагадує «діаспору», яка відірвавшись від історичної батьківщини (втративши зв'язок), призупиняє свій національний культурний розвиток, але зберігає його на тому рівні, який закарбувався в пам'яті про рідних (батьківщину).

Як бачимо, культура етносу не тільки забезпечує його інтеграцію і стабільність як системи, вона виконує ще й етнодиференційну функцію, яка проявляється у виявленні «своїх» та «чужих». Кожен етнос розцінює існування інших етносів як зовнішнє середовище, сприймаючи його і за характером життєдіяльності, і за несхожістю культур. Ставлення до нього може викликати як зацікавленість, так і несприйнятливність. За таких обставин можуть відбуватися процеси акультурації всіх або якихось елементів культури, чи процеси декультурації, але без втрати окремішності цієї спільності (наприклад, етнічні групи Донецької обл.). У таких випадках «своя» культура втрачається не повністю. Тут формуються елементи міжетнічної культури, на основі якої відбувається спілкування різних етнічних груп. До елементів такої культури, у першу чергу, належить мова міжетнічного спілкування як основного елемента міжкультурної комунікації. Як свідчить практика, така культура не виділяється зрілістю, яка б могла забезпечити інтенсивну взаємодію і злагоду різнорідних елементів. Подібні диференційовані характеристики культури досить часто служать поводом для ворожнечі та насилля, нерідко на цій підставі виникають непорозуміння та конфлікти. При цьому також виникають різні національно-етнічні об'єднання, напр., товариства (грецьке, російське, єврейське) тощо. Кожне таке об'єднання намагається зберегти «свою» культуру, посилити усвідомлення належності до певного етносу. Крайнім тут може стати етноцид – знищення домінуючою групою культурних традицій іншої етнічної групи [12]. Якщо за таких умов слабша група виживає, то вона втрачає або значною мірою змінює культуру своїх пращурів, пристосовуючись до певних умов (наприклад, населення Кіпру чи Східної України).

Беручи до уваги висловлене вище, слід пам'ятати і те, що суб'єктом міжкультурного спілкування виступає сама людина, яка вже є носієм певної культури. Кожна людина входить до складу тієї чи іншої суспільної групи, яка теж своєю чергою володіє певною культурою, що впливає на її поведінку. Поведінка людини визначається

системою суспільних відносин і культурою, до яких вона включена, але кожен учасник міжкультурної комунікації володіє власною системою правил, які впливають на його поведінку. Ці правила зумовлені його соціокультурною належністю, до якої потрібно зарахувати не тільки національну (етнічну) культуру, але і культуру всіх груп, в які включений той чи інший індивід, його освіту, виховання, стать, професію, сімейний стан, самосвідомість, рівень суспільної свідомості тощо. Сюди ж варто зарахувати його матеріальну і духовну культуру, соціальну роль та соціальний статус. Не можна не врахувати і «стимул» засвоєння певної культури. Людина пристосовується (адаптується) заради чогось (когось), орієнтуючись на збереження певної своєї свободи, самозбереження чи отримання користі. Це також регулює взаємовідносини людей у міжетнічному спілкуванні (викликає злагоду чи невдоволення). Отже, можна сказати, що *міжкультурна комунікація* – це стан сучасного суспільства, в якому складна структура соціального і культурного простору втілена в символічних формах і образах, які здатна сприймати і розуміти суспільна й індивідуальна свідомість різних національних спільнот та етнічних груп. Саме це і створює такі образи соціального світу, які водночас є і змістом, і об'єктом взаємодії соціальних суб'єктів комунікації.

На *міжкультурну комунікацію* впливає і рівень розвитку культури загалом: матеріальної, політичної, економічної, науково-технічної тощо (наприклад, традиційне, індустріальне чи постіндустріальне суспільство).

Отже, *міжкультурна комунікація* – це не лише передача інформації, не лише боротьба думок, поглядів, уявлень, логік, тлумачень, розумінь тощо, не лише емоційне сприйняття іншої «чужої» культури – це сама культура суспільства, від якої залежать проблеми соціальних зв'язків і відносин різних соціальних суб'єктів – окремих особистостей, малих і великих соціальних груп (класових, національних, етнічних, демографічних тощо). *Міжкультурна комунікація* сьогодні – це трансляція культурних цінностей через безпосереднє та опосередковане спілкування людей, через механізми «опредмечення» і «розпредмечення» – від людини до людини, від покоління до покоління і між представниками різних культур, – це феномен сучасної культури.

Досліджуючи сьогоднішній стан суспільства, його культуру, можна стверджувати, що *міжкультурна комунікація* в сучасній Україні знаходиться на новому етапі свого розвитку. Сучасне поле міжкультурної комунікації поширюється не тільки на соціальний, але і на природний світ. Це викликано перш за все появою нових технологій, що спричинили технологічні зміни в суспільних відносинах, а також новим, вищим рівнем освіти.

Теорія міжкультурного змісту комунікації («проксемія»), що розроблялася Е. Холлом, дає змогу з'ясувати культурне значення

комунікативних дій і відповідне їх виконання, ефективність яких заснована на признанні належності комунікантів до певного культурного середовища. Тут розглядаються чотири дистанції комунікації: близька, персональна, соціальна і публічна. *Близька дистанція* (0–1,5 м) означає явну присутність іншої особи і може час від часу здійснювати «тиск», маючи дуже інтенсивні сенсорні впливи. *Персональна дистанція* (1,5–4 м) має роздільний вплив, але зберігає змогу сприймати візуально зміни на лиці. *Соціальна дистанція* (4–10 м) є характерною для випадкових суспільних заходів і залишає можливість продовжувати дію у присутності іншої особи без певної ввічливості. *Публічна дистанція* (10 м і більше) характеризує місця для громадського дискурсу. У разі такого аналізу комунікації використовується поняття «соціальна дистанція», яка характеризує близькість чи відчуженість соціальних груп чи осіб. У разі вивчення комунікацій у малих групах був виявлений взаємозв'язок між соціальною дистанцією і взаємодією, симпатіями і антипатіями осіб. За Дж. Хомансом, згуртованість групи залежить від соціальної дистанції: чим менша соціальна дистанція – тим більша згуртованість групи.

У запропонованій С. Тинг-Тумі теорії «особи» (ідентичності) в переговорах знайшли відображення соціокультурні аспекти комунікації. Ця теорія базується на наступному: учасники переговорів незалежно від їх культурної належності намагаються зберігати ідентичність у всіх комунікативних ситуаціях; ідентичність є особливо проблематичною в ситуаціях невизначеності; конфлікт вимагає від обох сторін активного управління формуванням і збереженням ідентичності; сторони, які конфліктують, здійснюють два типи управління: стосовно власної і чужої ідентичності; варіантність культур за таким параметром, як колективізм – індивідуалізм, впливає на вибір стилю поведінки у конфлікті.

Висновки і пропозиції. Виходячи із перелічених напрямів дослідження міжкультурної комунікації як феномена культури, можна сказати, що кожна з наведених вище концепцій і теорій займає своє визначне місце в системному підході до дослідження запропонованої проблеми, адже неможливо створити теорію комунікації шляхом простого додавання, механічного поєднання численних теорій і концепцій, оскільки життєдіяльність і відносини між людьми визначаються наявними в тій чи іншій культурі нормами і цінностями, які регулюють найрізноманітніші сторони людського мислення та поведінки і впливають на характер сприйняття, оцінки і міжособистісних відносин. Освіта, виховання, історична пам'ять, традиції, звички, правила, продиктовані суспільством і мова спілкування виробляють систему орієнтацій, яка дає змогу своєрідно справлятися з різноманітними життєвими ситуаціями і проблемами, що є міжкультурною комунікацією, адже *міжкультурна комунікація* – це феномен сучасної культури, це важлива складова частина культури того історичного часу,

за якого вона відбувається. Отже, міжкультурна комунікація завжди відбувається в певному соціокультурному просторі і є його чітким відображенням.

Список використаної літератури

1. Соціологія : короткий енциклопедичний словник. Київ : Український Центр духовної культури, 1998. С. 622.
2. Назаров М.М. Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований. Москва : Едиториал УРСС, 2003. 240 с.
3. Roth K. Interkulturelles Management – ein volkskundliches Problem. *Zur interkulturellen Dimension von Wirtschaftsunternehmen*. Hagen, 1991. P. 12.
4. Слощинський Б.В. Міжкультурна комунікація як феномен сучасної культури. *Нова парадигма*. 2004. Вип. 37. С. 223–232.
5. Harry L. Triandis. *Psychologia miedzykulturowa: rozwoj i dokonania. Przegląd Psychologiczny*, 1991 nr. 1. S. 12.
6. Українське суспільство: що знаємо, чого не знаємо і чого уникаємо? *Матеріали соціологічних читань пам'яті Н.В. Паніної*. Київ : Інститут соціології НАН України, 2017. 152 с.
7. Слощинський Б.В. Соціологія міжкультурної комунікації як спеціальна соціологічна теорія: перспективи та можливості статусного визначення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2005. № 652. С. 62–65.
8. Лапин Н.И. Социокультурный подход и социетально-функциональные структуры. *Социс*. 2000. № 7. С. 3–12.
9. Ерасов Б.С. Социальная культурология. Москва : Аспект Пресс, 1998. С. 422–424.
10. Слощинський Б.В. Соціологія міжкультурної комунікації: поняття, об'єкт, предмет. *Нова парадигма*. 2008. Вип. 76. С. 183–193.
11. Слощинський Б.В. Міжкультурна комунікація в українському Приазов'ї : монографія. Київ : Аквадон-Плюс, 2008. С. 47–48.
12. Этнос и политика: Хрестоматия. Москва : УРАО, 2000. 395 с.

Slushchinskiy B. V., Stadnik O. F., Shcherbyna S. S. Intercultural communication as a reflection of the culture of the society of modern Ukraine

Communication is a universal phenomenon. Therefore, it is studied by representatives of various sciences. This is due to the fact that communication is a necessary and general condition of human life and one of the fundamental foundations of society. If a society is not only a collection of individuals, but also those connections and relationships in which these individuals are in relation to each other, then it becomes obvious that without communication it cannot exist.

Philosophers, sociologists, political scientists, culturologists, psychologists, educators, linguists and journalists, to one degree or another, have always addressed the problems of human communication. But all those who tried to explore the problems of communication faced certain difficulties, which emphasized the complexity of communication processes as a social phenomenon. Problems of communication and information began to be studied quite intensively in the second half of the twentieth century. Their research was carried out by such well-known

scientists as N. Wiener, K. Shannon, W. Ashby, A. Berg, A. Kolmogorov, and others. Today such well-known Ukrainian sociologists as A. Ruchka, M. Tulenkov, M. Lukashevych and others study intercultural communication.

As for intercultural communication, it began to be studied in connection with the intensification of international relations. Researchers of intercultural communication, for example, in Germany, have been studying it since the late 1980s, because, as K. Roth, a professor at the University of Munich, notes, «it should be noted that ethnography (and not only in Germany) has not yet dealt directly with the problem. Intercultural communication and cultural contacts at enterprises». Since then, research has begun in Germany on the problems of acculturation, the migration of foreign workers, and the relationship between foreign and German workers.

This is a very important problem field for Ukraine, because throughout its history intercultural (multinational) communication has been constantly taking place on its territory. It did not begin with diplomatic relations, but with everyday forms of human interaction (trade, cultural entertainment, exchange of goods), that is with an attempt to understand and exchange information. This became the genesis of intercultural communication, the process of cultural interaction.

Intercultural communication today is the transmission of cultural values through direct and indirect communication of people, through the mechanisms of “objectification” and “subjectification” – from person to person, from generation to generation and between representatives of different cultures – is a phenomenon of modern culture.

Examining the current state of society, its culture, we can say that intercultural communication in modern Ukraine is at a new stage of development. The modern field of intercultural communication extends not only to the social but also to the natural world. This is primarily due to the emergence of new technologies that have caused technological changes in public relations, as well as a new, higher level of education.

Key words: intercultural communication, multinationality, ethnos, culture, ethnoculture.